

Οχι άλλη μεταρρύθμιση!

Του Σταθη Ν. Καλυβα*

Θα πω ωμά και μεγαλόφωνα αυτό που πολλοί πλέον λένε πιο στρογγυλεμένα και χαμηλόφωνα: το ελληνικό πανεπιστήμιο νοσεί, τόσο που δεν μπορεί να αλλάξει. Παρότι καλοπροαίρετη, η τελευταία απόπειρα μεταρρύθμισης θα έχει την τύχη όλων των προηγούμενων: ή δεν θα περάσει ή δεν θα εφαρμοστεί, ή (υποθέτοντας πως έχει σχεδιαστεί σωστά) θα εφαρμοστεί αναποτελεσματικά και θα αποτύχει.

Η παρακμή του ελληνικού πανεπιστημίου συνάγεται απ' όλες τις διεθνείς αξιολογήσεις, αλλά μπορεί να διαπιστωθεί και εντελώς διαισθητικά με μια απλή βόλτα σε ένα από αυτά. Για να παραφράσω ένα σύνθημα που είχα δει παλιότερα: «Βρώμικα πανεπιστήμια, βρώμικα μυαλά».

Το πρόβλημα δεν είναι πως τα πανεπιστήμια της χώρας αδυνατούν να παράγουν το επιθυμητό επίπεδο παιδείας. Είναι πολύ βαθύτερο: δεν έχουν σχεδιαστεί για να παράγουν αξιόλογη παιδεία. Αντίθετα, υπάρχουν για να εξυπηρετούν τους στόχους των ομάδων που τα νέμονται. Αυτή άλλωστε ήταν και η επιδίωξη των αρχιτεκτόνων τους, που με τον Νόμο - Πλαίσιο του 1982 έθεσαν τα θεμέλια της σημερινής απαξίωσης. Έτσι, τα κόμματα χρησιμοποιούν το πανεπιστήμιο ως εργαλείο εξυπηρέτησης πελατειών και στρατολόγησης στελεχών.

Για πολλούς φοιτητές έχει αναχθεί σε μέσο ανέμελης διαβίωσης, προνομιούχο δίαυλο διορισμού στο Δημόσιο ή πεδίο πραγμάτωσης των «επαναστατικών» τους ονειρώξεων. Τέλος, προσφέρει σε αρκετούς καθηγητές μια εύκολη πρόσβαση σε ανώτερα δημόσια αξιώματα και προνόμια ή σε παράπλευρες επιχειρηματικές δραστηριότητες. Παρέχει επίσης και τη δυνατότητα της επαγγελματικής αποκατάστασης παιδιών, γαμπρών, ακόμα και κουμπάρων, ενώ απελευθερώνει τα πιο απίθανα συμπλέγματα εξουσίας που ασκούνται ανεμπόδιστα πάνω στις πλάτες των ιεραρχικά κατωτέρων. Το πανεπιστήμιο τα επιτελεί όλα αυτά με άριστο τρόπο και γι' αυτό το προασπίζονται οι ομάδες αυτές.

Η τραγωδία είναι πως μέσα στο σύστημα αυτό συνυπάρχουν (πολλοί!) σοβαροί και ευσυνείδητοι άνθρωποι που, σε πείσμα της περιρρέουσας αθλιότητας, επιμένουν να ασχολούνται με το πραγματικό αντικείμενό του, δηλαδή την παραγωγή και διάδοση της γνώσης. Άνθρωποι που θεωρούν, όπως έγραψε πρόσφατα ο Μάνος Μатσαγγάνης, πως ο στόχος πρέπει να είναι «να δουλεύουμε καλύτερα και περισσότερο. Να διδάξουμε στους φοιτητές μας μια αkéρεια στάση ζωής. Να κάνουμε αυτό που μας αναλογεί για να γίνει το πανεπιστήμιο ένα υγιές κύτταρο σε μια αρρωστημένη κοινωνία: ένα χώρο μελέτης και δημιουργίας, ανήσυχης αναζήτησης, ένα εργαστήριο παραγωγής ιδεών».

Όμως, οι άνθρωποι αυτοί, όπως και οι φορολογούμενοι που χρηματοδοτούν το πανεπιστήμιο, δεν έχουν καμιά, μα καμιά, δυνατότητα να αλλάξουν την κατάσταση. Κι αυτό, γιατί δεν είναι οργανωμένοι, γιατί τους κανόνες τους έχουν φτιάξει και τους υπερασπίζονται οι άλλοι και γιατί η μακροχρόνια λειτουργία του συστήματος το έχει διαποτίσει βαθιά με συντηρητικά αντανάκλαστικά που δεν ανατρέπονται. Δείτε απλώς τις αντιδράσεις στην τωρινή μεταρρύθμιση (συνήθως πασπαλισμένες με την τόσο αποκαλυπτική πομπώδη σαχλαμάρα).

Υπάρχει λύση; Ναι, αλλά προϋποθέτει τρία πράγματα. Πρώτον, την αναγνώριση της χρεοκοπίας του παρόντος συστήματος και την απόρριψη της λογικής των αέναων μεταρρυθμίσεων. Δεύτερον, την αναγνώριση του εγγενούς πλουραλισμού στη λειτουργία της ανώτατης παιδείας και την απομάκρυνση από την ιδεολογία του ενός και μοναδικού μοντέλου. Δεν υπάρχει λόγος δίπλα στο δημόσιο πανεπιστήμιο να μην υπάρχει το ιδιωτικό, δίπλα στο ερευνητικό το διδακτικό κ. λπ. Τρίτον, μια λογική παράλληλων ταχυτήτων. Αυτό σημαίνει τη δημιουργία από το μηδέν ενός νέου δημοσίου πανεπιστημίου αριστείας που θα συγκέντρωνε τους καλύτερους καθηγητές και φοιτητές, θα τους πρόσφερε αντίστοιχες συνθήκες εργασίας και θα απαιτούσε από αυτούς την διεθνή καινοτομία και τη συνεχή ανταγωνιστικότητα. Το θεσμικό του πλαίσιο θα βασιζόταν στη λογική της Ανεξάρτητης Αρχής, συνδυάζοντας την αυτονομία του έναντι κρατικών και άλλων παρεμβάσεων με τη συνεχή λογοδοσία μέσω της πιο αυστηρής, εξωτερικής αξιολόγησης. Δεν χρειάζεται να ανακαλύψουμε τον τροχό, όπως έχει ορθώς επισημανθεί. Το μόνο που χρειάζεται είναι η βούληση της εφαρμογής. Παράλληλα, με το νέο δημόσιο πανεπιστήμιο αριστείας, θα μπορούσε να δημιουργηθεί ένα άλλο, επίσης δημόσιο, πανεπιστήμιο προσανατολισμένο στη διδασκαλία που θα παρείχε ένα αξιοπρεπές επίπεδο παιδείας δίχως τις υψηλές απαιτήσεις του προηγούμενου. Και τέλος, ως προσωρινή λύση, θα μπορούσε να διατηρηθεί, περιχαρακωμένο και με ελάχιστους πόρους, το σημερινό απαξιωμένο πανεπιστήμιο των μετρίων, ώσπου να εκλείψει το εναπομείναν προσωπικό του.

Θα προκριθεί μια τέτοια λύση; Η απουσία του πολιτικού θάρρους και, πολύ περισσότερο, του οράματος είναι εμφανής και φοβάμαι πως θα ξαναδούμε το ίδιο χιλιοπαιγμένο έργο των μεταρρυθμίσεων, με συνέπεια την τελειωτική απαξίωση της ανώτατης παιδείας. Οι μεταρρυθμίσεις θα διαδέχονται η μία την άλλη και η χρηματοδότηση θα στερεύει. Αργά ή γρήγορα θα εγκαταλείψουν το πανεπιστήμιο όσοι καλοί, φοιτητές ή καθηγητές, έχουν τη δυνατότητα να το κάνουν, ενώ οι υπόλοιποι θα αφομοιωθούν. Η Ελλάδα θα παράγει όλο και χαμηλότερης στάθμης ανθρώπινο κεφάλαιο, υπονομεύοντας το μέλλον της, καθώς παιδεία και ανάπτυξη είναι αναπόσπαστα συνδεδεμένες. Το τι

θα κληρονομήσουν οι επόμενες γενιές απαιτεί μικρή μόνο δόση φαντασίας.

* Ο κ. Στάθης Ν. Καλύβας είναι καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Yale.

Ημερομηνία : 23/1/11

Copyright: <http://www.kathimerini.gr>

Κλείσιμο

